

Undervisningsmateriale til 'Krigsdans'

Samfundsfag, dansk, psykologi, Historie og Billedkunst

I Marie Suul Brobakkes dokumentarfilm *Krigsdans* (2017) følger vi tre veteraner og Det Kongelige Teaters dansekompani i opsætningen af den reumertprisvindende forestilling *I Føling* (2015). Teaterforestillingen, instrueret af Christian Lollike, bygger på Afghanistanveteranerne Henriks, Martins og Jespers personlige oplevelser af at være i krig og efterfølgende at vende hjem til Danmark og hverdagen igen.

Henrik og Martin har mistet en del af deres krop. Jesper, den person som dokumentaren især retter linsen imod, har ikke mistet nogen lemmer. Til gengæld er han aldrig, som han selv siger, vendt hjem fra Afghanistan. Han er i konstant alarmberedskab, som stod han stadig i en krigszone. Han lider af PTSD (posttraumatisk stresssyndrom) og har betalt en meget høj pris for sin deltagelse i krigen. I starten af dokumentaren fortæller han således, at han på et tidspunkt havde mistet kontakten til sin kone og børn og var blevet smidt ud af sin lejlighed.

Dokumentaren viser, hvordan forestillingen bliver til hen over 4 uger. I et usædvanligt møde mellem dans og fortælling, mellem poesi og grusomhed, hører vi om, hvad krig kan gøre ved en. Men Brobakke retter lige så meget vores opmærksomhed mod det potentiale, som kreative processer indeholder i forhold til at bearbejde traumatiske oplevelser.

På de følgende sider kan du finde undervisningsmateriale og opgaver til samfundsfag, dansk, psykologi, historie og billedkunst. Filmen er velegnet til tværfaglige forløb.

FAKTABOKS

Krigsdans varer 45 min.

Dokumentaren går bagom den Reumert-vindende balletforestilling 'I Føling', hvor tre skadede danske krigsveteraner og 30 balletdansere fra det Kgl. Teater fortæller veteranernes personlige historier. Stykket blev instrueret af Christian Lollike og koreograferet af CORPUS, Esther Lee Wilkinson og Tim Matiakis. Dokumentarens hovedperson er den PTSD-ramte Jesper, der må mobilisere alle kræfter for at kunne gennemføre de krævende forberedelser til stykket.

Instruktør: Marie Suul Brobakke. Producer: Jesper Jack. Idé og research: Jeppe Kirk Jørgensen og Marie Suul Brobakke. Klipper: Biel Andrés. Komponist: Peter Kohlmetz Møller. Lyddesign: Bobby Solomon Hess, CosmoTone. Produktionsleder: Freja Delgado. Produceret af: House of Real i samarbejde med Filmværkstedet og DRK.

Filmen er støttet af blandt andre Soldaterlegatet.

Samfundsfag

Dansk udenrigspolitik og sikkerhedspolitik er et centralt emne i samfundsfag, men behandles sjældent med inddragelse af soldaterne, der udsendes. Det er synd, for soldaternes historier er centrale at få med, hvis man skal forstå konsekvenserne og udfordringerne ved en aktiv udenrigs- og sikkerhedspolitik. De seneste år er der blevet produceret flere spændende og relevante dokumentarfilm om emnet (fx *Armadillo* fra 2010 med fokus på udsendelsen og krigshandlingen, *Hjemvendt* fra 2011, der følger en veterans dagligdag efter udsendelsen, *De Sårede* fra 2011, der følger 2 hjemvendte soldater, der begge har mistet deres ben i Afghanistan og *Krigen*, der er et drama fra 2015 om en udstationeret far, der får det svært efter hjemkomsten til sin familie. De fleste af dem er tilgængelige gratis på filmcentralen.

Med *Krigsdans* retter instruktør Marie Brobakke fokus mod konsekvenserne for de hjemvendte soldater i form af fysiske og psykiske krigstraumer, herunder særligt lidelsen posttraumatisk stressyndrom (PTSD). Det er oplagt at bruge filmen i et forløb om dansk udenrigspolitik og sikkerhedspolitik, men den er også relevant som del af et sociologiforløb med fokus på fx social trivsel, resocialisering, anerkendelsesteori og maskulin identitet og følgende tabudannelse (er det et tabu at lide af en psykisk sygdom? Er det særligt svært for soldater at tale om psykiske lidelser?).

Dette materialesæt til samfundsfag består af 2 dele:

- Første del tager udgangspunkt i citater fra en rapport om ønsket anerkendelse fra hjemvendte soldater og retter sig mod sociologi (særligt Axel Honneth).
- I anden del er der indlagt en række beregningsopgaver. Her er håbet er, at eleverne kan øve skriftlige genrer i forlængelse af filmen og derigennem blive klogere på filmens indhold og på dansk udenrigspolitik de seneste små 30 år.

I forlængelse af arbejdet med *Krigsdans* er det en mulighed at få forsvarrets enhed *Check Point One* ud på din skole, og at få soldater til at undervise om 'sikkerhedspolitik i øjenhøjde'. Læs mere på: <https://www2.forsvaret.dk/viden-om/indland/cp1/Pages/CheckPointOne.aspx>

Artikler til videre arbejde med PTSD:

- **Hvorfor får man PTSD?:**
<https://videnskab.dk/kultur-samfund/soldaters-psykiske-krigsskader-kommer-af-kampsituationer>
- **Hvorfor får man PTSD?:**
<https://www.b.dk/politiko/derfor-faar-mange-soldater-foerst-ptsd-flere-aar-efter-udsendelsen>
- **Grafisk og nem oversigt over aktuelle danske udstationeringer:**
<https://www.dr.dk/nyheder/udland/kort-her-er-danske-soldater-udstationeret>
- **Grafisk og nem oversigt hvor danske soldater har kæmpet og er faldet:**
<https://www.dr.dk/nyheder/penge/se-hvor-danske-soldater-har-kaempet-og-er-faldet>

Opgave 1: Læs nedenstående uddrag fra rapporten "Anerkendelsens betydning" fra Veterancentret 2014 (linket under citatet)

- **Diskutér i forlængelse heraf, hvad det betyder for Jesper (fra *Krigsdans*) at Det Kongelige Teater opfører hans og kammeraternes historier som ballet på det Kongelige Teater. Inddrag sociologisk teori (Honneth) og citater fra filmen.**
- **Vurdér med Pierre Bourdieus begreber hvilken effekt det har, at to forskelligartede felter (Forsvaret og Det Kongelige Teater) med to vidt forskellige 'doxaer' sættes sammen i *Krigsdans*.**
- **Opstil 3 hypoteser, der forklarer, hvorfor der tilsyneladende tildeles mere anerkendelse til veteraner i USA end i Danmark.**

(...) Veteranen BB fortæller, at nogle sætter en ære i at modtage medaljer: 'Det er en anerkendelse af det arbejde, man har lavet og det er noget man kan gå og være stolt af'. (...) Andre, som veteranen DD fortæller, at for ham er anerkendelse frynsegoder og respekt fra folk: 'Frynsegoder. Det behøves ikke bare at være frynsegoder, det er også bare, at folk de respekterer' (...) Blandt de interviewede veteraner er der mange forståelser og meninger om eksempelvis flagdagen og dens funktion. For nogen er det en mindedag, som CC siger: 'Det er en dag for eftertænkksomhed for mig. Flagdagen er en generelt ting, der ligesom inddrager, at hele landet skal tage stilling, tænker jeg, eller tænke over, hvorfor er det, at flaget er hejst i dag. Så den tror jeg, betyder mere for mig faktisk end medaljer'. (...) Ligesom dagen for mange er af betydning, fordi den er udtryk for politisk anerkendelse. En veteran fortæller: 'Jeg synes sgu egentlig, det er lidt træls at stå til paraden og det besvær det giver med transport. Men det er egentlig det værd. Den anerkendelse man får deroppe. Det er det. Det er et godt tiltag. Og det er sgu ikke bare mig egentlig. Det er ligeså meget mine pårørende, som egentlig også får lidt anerkendelse. Det synes jeg også, der mangler ret meget. Anerkendelsen af pårørende faktisk. Altså min mor og far, de nyder at komme til flagdag og høre det og ja. Det er sgu egentlig, jo det er godt at stå. Det giver en god sammenholdsfølelse og stolthed'. (...) De interviewede veteraner refererer ofte til USA, hvor flere af dem på egen hånd har oplevet, hvordan den folkelige anerkendelse og opbakning af veteraners arbejde er udpræget og åbenlys, idet den bliver udtrykt, både ved, at personer personligt stopper op på gaden og fortæller, at det er et godt arbejde, de har udført og gennem rabatter i butikker, ved flyrejser mm. Veteranen DD forklarer om den materielle anerkendelse, som man både kan få i Danmark og i USA via veterankortet: 'Hvis vi tager en parallel til USA for eksempel, hvor du har alle de der, du har alle mulige ordninger. Ligeså snart du er veteran, så får du jo alle mulige tilskud. Op foran i køen og alt muligt. I forhold til Danmark, hvor det er sådan mere lukket ned'.

Citatet stammer fra forsvarets rapport om anerkendelsens betydning for veteraner: http://veteran.forsvaret.dk/Omos/publikation/Documents/Anerkendelsens_betydning2014.pdf

Opgave 2: Inddrag viden fra arbejdet med filmen Krigsdans (Brobakke, 2017) og undersøg, hvad der af materialet kan udledes om dansk krigsdeltagelse fra 1991-2017 og om konsekvenserne for de soldater, der bliver sendt i krig? Undersøgelsen skal understøttes af relevante beregninger.

Figur 1: Udsendte i perioden 1991-2017 (<http://forpers.dk/hr/Pages/Udsendte.aspx>)

Nogle medarbejdere har været udsendt til den samme mission mere end én gang. Derfor er oversigten opgjort i hhv. antal unikke udsendelser - dvs. antal personer, der har været udsendt - og udsendelser i alt.

1991 - 31. december 2017	Unikke udsendte			Udsendelser i alt
	Mænd	Kvinder	I alt	
Afghanistan (bl.a. ISAF)	9997	777	10774	19582
Kosovo (KFOR)	9060	568	9628	13600
Balkan	12810	492	13302	20254
Irak/Syrien*	6904	383	7287	10543
Libyen	467	25	492	629
Adenbugten (bl.a. Ocean Shield)	1290	115	1405	3149
Syrien (OPCW)**	452	32	484	738
Mali	385	26	411	524
Libanon	959	107	1066	1496
Baltikum	315	23	338	475
I ALT SIDEN 1991				70.990

* Alle bidrag ang. Irak samt kampen mod IS i Syrien
 ** Fjernelse af kemiske våben

Tallene opdateres halvårligt.

Figur 2: Udsendte i Afghanistan 2002-2017 (<http://forpers.dk/hr/Pages/Udsendte.aspx>)

Afghanistan

Periode	Unikke udsendte			Udsendelser i alt
	Mænd	Kvinder	I alt	
31.12.2002	230	11	241	241
31.12.2003	348	22	370	430
31.12.2004	433	32	465	607
31.12.2005	769	58	827	1034
31.12.2006	1498	96	1594	1874
31.12.2007	2676	142	2818	3571
31.12.2008	3988	215	4203	5785
31.12.2009	5276	345	5621	7621
31.12.2010	6538	433	6971	10232
31.12.2011	7537	520	8057	12764
31.12.2012	8597	615	9212	15398
01.07.2013	8993	659	9652	17033
31.12.2013	9210	683	9893	17479
01.07.2014	9344	697	10041	18108
31.12.2014	9501	715	10216	18376
01.07.2015	9643	729	10372	18745
31.12.2015	9729	737	10466	18910
01.07.2016	9789	744	10533	19101
31.12.2016	9848	749	10597	19199
01.07.2017	9905	756	10661	19427
31.12.2017	9997	777	10774	19582

Figur 3: Tabel over udsendte, sårede og døde fordelt på indsatsområder

(https://www.dr.dk/nyheder/penge/se-hvor-danske-soldater-har-kaempet-og-er-faldet)

	Syrien	Libyen	Adenbugten	Irak	Kosovo	Afghanistan	Libanon	Balkan	Andre FN Missioner	Total
Udsendelser i alt	738	629	3149	9505	13437	19199	1551	20254	1792	70254
Sårede	0	0	0	19	0	214	0	35	0	268
Døde	0	0	0	8	1	43	1	11	4	68

Figur 4: 3 tabeller over PTSD, depression og selvmordstanker/planer (alle tabeller er undersøgelser af ét hold, udsendt til Afghanistan, der er interviewet før, under og efter udsendelsen).

(http://veteran.forsvaret.dk/forskning/Documents/USPER_Efter_afghanistan.pdf)

	Før	Under	Lige efter	Efter 2-3 måneder	Efter 7-8 måneder	Efter 3 år	Efter 6,5 år*
PCL 17-29	524	528	493	395	259	387	291
PCL 30-43	58	47	45	22	38	95	82
PCL 44-86	20	11	13	9	16	52	59
Total	602	586	551	336	313	534	432

PTSD-måling. Skalaen i PCL-spørgeskemaet går fra 17 - 85. Med udgangspunkt i baggrundsbefolkningen er der i PCL-skemaet fastsat en "cut off score", som angiver, hvornår en person har så mange symptomer, eller symptomerne er så intense, at personen med overvejende sandsynlighed ville få stillet en PTSD- diagnose. Denne score ligger typisk på 44. PCL skalaen er valideret og internationalt anerkendt

*Sidste kolonne (efter 6,5 år) er hentet fra en nyere rapport: <http://www.ft.dk/samling/20161/almdel/beu/bilag/175/1740460.pdf>

BDI - II	Før	Under	Lige efter	Efter 2-3 måneder	Efter 7-8 måneder	Efter 3 år	Efter 6,5 år*
0-13	536	534	503	296	256	447	333
14-19	42	24	28	17	30	28	39
20-28	12	4	9	7	10	27	32
29-63	2	6	3	5	8	22	28
Total	592	568	543	325	304	524	432

Depressionsmåling. Becks Depression Inventory (BDI - II) er et selvrangeringsskema på 21 spørgsmål, der måler graden af depression. Der er opgivet følgende grænseværdier for den totale score

0 - 13 points = minimal depression

14 - 19 points = let depression

20 - 28 points = moderat depression

29 - 63 points = svær depression

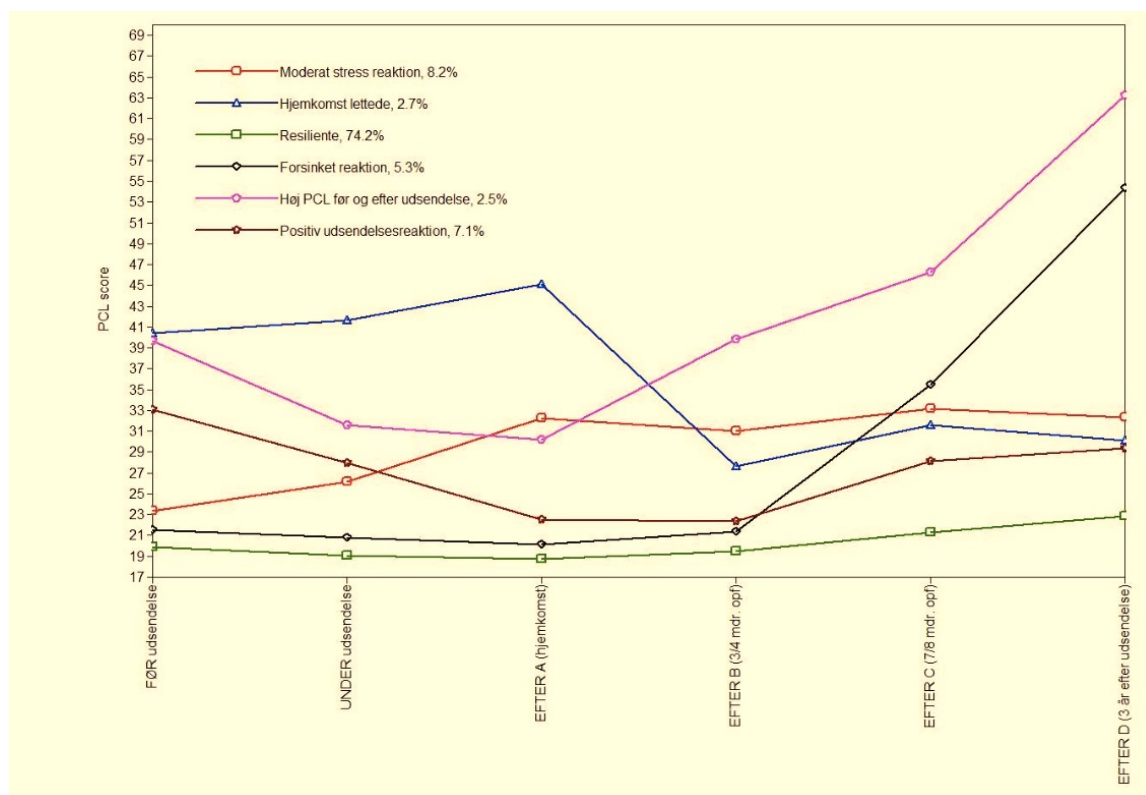
*Sidste kolonne (efter 6,5 år) er hentet fra en nyere rapport: <http://www.ft.dk/samling/20161/almdel/beu/bilag/175/1740460.pdf>

	3 år efter	3 år efter	6,5 år efter*	6,5 år efter*
	Selvmordstanker	Selvmordsplaner	Selvmordstanker	Selvmordsplaner
Aldrig	450	504	363	400
En gang	38	16	18	9
Mere end en gang	35	11	35	15
Ofte	9	2	10	6
Meget ofte	2	1	4	0
Total	534	534	430	430

*Sidste kolonne, selvmordstanker/planer 6,5 år efter udsendelse, er hentet fra en nyere rapport: <http://www.ft.dk/samling/20161/almdel/beu/bilag/175/1740460.pdf>

Figur 5: Oversigt over hjemvendte soldaters trivsel

(http://veteran.forsvaret.dk/forskning/Documents/USPER_Efter_afghanistan.pdf)

Om undersøgelsen: En til tre uger efter hjemkomst blev soldaterne bedt om at vurdere hændelser i missionsområdet samt graden af følelsesmæssigt stress under udsendelsen. De univariate logistiske regressionsanalyser viser, at en højere grad af kamp- eksponering, følelsesmæssigt stress, at have slået én eller flere fjender ihjel, at have følt at ens eget liv eller andres liv var i direkte fare, samt det at blive såret eller komme til skade under missionen signifikant øger risikoen for at være i den labile gruppe. En oplevelse af social støtte ved hjemkomst sænke- de derimod risikoen for dette. Til sidst kan vi notere, at soldater, der har oplevet traumer efter hjemkomst og/eller har modtaget psykologhjælp i perioden fra udsendelsestidspunktet til tre år efter udsendelse, i højere grad falder i den labile gruppe.

Dansk

Litterært kan man sætte dokumentarten i relation til litteratur og fiktionsfilm, som har PTSD som tema. Det kunne være Susanne Bier's Brødre (2004) eller Ole Bornedals Tv-dramaserie 1864 (2014). Her kan man fx undersøge fakta og fiktionskoder i fremstillingen af hjemvendte soldater med PTSD. Man kan også undersøge, hvordan film og dokumentarfilm forholder sig til spørgsmålet om, hvorvidt det er muligt at lære at leve med PTSD og de traumatiserende oplevelser, der ligger til grund.

Sprogligt er der flere vinkler, man kan anlægge på Krigsdans. Først og fremmest er der selve titlen på dokumentaren. Hvad skal vi lægge i den, og hvordan forholder den sig til emnet (evt. i forhold til titlen på danseforestillingen)? Derudover er der selve verbaliseringen af krigstraumer, som står som en helt central proces i filmen. Hvad betyder den sprogliggørelse af erfaringer, som Jesper oplever i arbejdet med stykket? Og hvad betyder den mere præcist for ham i forhold til den udviklingsproces, som dokumentaren til sidst postulerer, de medvirkende gennemgår? Sprog sætter ord på virkeligheden, men sprog skaber også distance, og måske er begge processer afgørende i en helingsproces. Der er også et andet sprog i filmen, som spiller en central rolle, nemlig kroppens sprog. Kan kroppen udtrykke noget, som vi ikke kan med det verbale sprog, og i så fald hvad og i forhold til hvem? Endelig er der teatrets, dramaets, sprog. Hvilken effekt kan det have på ikke bare publikum, men også de medvirkende selv at fremstille krig over for et publikum og at give traumatiske oplevelser en æstetisk dimension? Man kan fx diskutere, hvad denne form for 'sproglig bearbejdning' kan i forhold til den sproglige bearbejdning, der finder sted i traditionelle terapeutiske forløb.

I forhold til det mediemæssige område indenfor danskfaget kan Krigsdans selvfølgelig også analyseres som medieværk, altså som dokumentarfilm, herunder i forhold til de undergenrer, der findes. Krigsdans har fx ingen voice over, og hvad betyder det for filmens fortælleforhold? Der er også en særlig klipning af billedmateriale, mellem billeder fra krigszoner i Afghanistan og processen på Det Kongelige Teater. Hvordan bidrager det til vores forståelse af Jesper, Henrik og Martin?

Framegrab af Jesper fra filmen Krigsdans

Psykologi

Krigsdans er en dokumentarfilm, der især egner sig til forløb om psykiske lidelser og/eller socialpsykologi.

Som fag på STX beskæftiger psykologi sig med autentiske problemstillinger, og her kan man bruge Krigsdans i et emne om den psykiske lidelse PTSD hos hjemvendte soldater og mulige behandlingsformer. Man kan som det første undersøge, hvad diagnosen på PTSD er, og om der er særlige forhold, der gør sig gældende for soldater med PTSD. Denne viden kan sættes i relation til det, vi lærer om Jesper igennem dokumentarfilmen. Derpå kan man overveje, hvordan 'selvbehandling' (som det at trække sig tilbage fra samfundet, og leve væk fra civilisationen, som visse veteraner har gjort og gør) forholder sig til terapeutisk behandling, herunder fx kognitiv terapi. I forlængelse heraf kan man overveje, hvordan man med psykologiske begreber og teori kan forklare den helingsproces, som måske især Jesper går igennem i arbejdet med stykket. Se fx nærmere på scenen i starten (06:42-08:43), hvor Jesper skal indøve sin egen fortælling, som den er skrevet til stykket. Diskuter, hvad der sker i scenen, og hvorfor instruktøren har valgt denne scene ud.

Jesper og de to andre veteraner oplever gennem processen at sætte stykket op at være del af et fællesskab. Hvordan kan vi med udgangspunkt i socialpsykologien forklare dette fællesskab og den effekt, det har på bl.a. Jesper? Er det den kunstnerisk proces og herunder at fortælle sin historie eller det at være i et fællesskab, der tilsyneladende har en positiv virkning.

Framegrab fra Krigsdans

Historie

Opgave 1: Læs faktilinket og forsvarets tema om krigen i Afghanistan og beskriv handlingsforløb, årsager og virkninger af krigen i Afghanistan:

1. <https://faktalink.dk/titelliste/krigen-i-afghanistan>
 2. <https://www2.forsvaret.dk/viden-om/udland/afghanistan/Pages/default.aspx>
- Giv en beskrivelse af handlingsforløbet i Afghanistankrigen (hvad er sket og hvordan skete det). Fokus ønskes på Danmarks rolle og udviklingen i den danske indsats. Dokumentér dine påstande og inddrag en selvfundet kilde.
 - Forklar årsagerne til, at Danmark sendte soldater til Afghanistan, og årsagerne til at krigen har udviklet sig, som den har. Kom herunder ind på den udløsende årsag (dråben, der fik bægeret til at løbe over) og den bagvedliggende årsag (det, der fyldte bægeret til randen). Dokumentér med en selvfundet kilde.
 - Beskriv virkningerne af krigen – skeln mellem kortsigtede og langsigtede virkninger.

Opgave 2: Vurder *Krigsdans* som kilde til at forstå krigen i Afghanistan

- Undersøg *Krigsdans* som kilde og forsøg at placere kildens 'hvad, hvornår, hvem, hvor, hvordan og hvorfor'.
- Redegør kort for forskellen mellem de to hovedtyper af kilder: levn og beretning.
- Klassificer kilden med afsæt i skemaet nedenfor. Diskuter om kilden påvirkes af en eventuel målgruppe.

	Beretning (personlig)	Dokument (institutionel)
Fortrolig (intern)	Dagbøger, breve etc.	Interne arbejdsdokumenter, hemmelige rapporter, instrukser etc.
Offentlig (ekstern)	Avisindlæg, udtalelser, interviews, film, bøger, etc.	Regeringserklæringer, love, forordninger etc.

- Diskuter herunder 'Hvem' det er, *Krigsdans* foregiver at repræsentere?
- Vurder, hvad denne kilde kan bruges til ('kilde til hvad?' – det øver brug af det funktionelle kildebegreb).
- Vurder om *Krigsdans* som kilde til forståelse af den danske indsats i Afghanistan er en konflikt- eller konsensuspræget kilde: er historien, de fortæller, et brud med den gældende historie om Afghanistankrigen eller en bekræftelse af den eksisterende fortælling?
- Vurdér om kilden er troværdig, eller om den har 'tendens'. Inddrag begrebet 'Cui Bono', altså hvilken sag er det, filmen *Krigsdans* gavner?
- Hvad kunne en anden vinkel på krigen være? Søg på nettet efter en anden fortælling om krigen. Hvordan erindrer fx forsvaret, Tøjhusmuseet, Uffe Ellemann-Jensen eller Klaus Rifbjerg krigen?
- Undersøg erindringssteder i Danmark i forbindelse med indsatsen i Afghanistan eller forsvarets indsats generelt og vurdér til sidst, hvilken rolle disse steder spiller for soldater og befolkningen samt hvilken historie de fortæller om forsvarets indsats.

Billedkunst (og andre kunstneriske fag)

Krigsdans åbner op for en række problemstillinger, der er centrale for forståelsen af kunstens rolle i samfundet. Det er oplagt at diskutere, hvilken intention, balletkompagniet *Corpus* havde, da de med stykket *I Føling* valgte at iscenesætte de tre Afghanistan-veteraners oplevelser som udsendte med en balletforestilling. Var intentionen at vække en politisk debat? Eller måske en kritisk bevidsthed? Eller var det at hele soldaternes indre sår og traumer? Måske var det alle tre ting på en gang – men uanset hvad, så rejser *I Føling* og *Krigsdans* en række interessante spørgsmål, som kan behandles med de kunstteoretiske vinkler, der er foreslået herunder.

Katharsis – kunsten som renselse

De antikke græske tænkere Platon og Aristoteles var uenige om, hvilken rolle kunsten skulle spille i den gode stat. Platon så skeptisk på kunsten, fordi den som afbildning af fænomenernes verden blot var endnu et skridt væk fra sandheden. En sandhed der ifølge Platon befandt sig i ideernes verden (jævnfør hans meget kendte *Hulelignelse*). Kunsten var dermed en løgn i anden potens, og den kunne forføre mennesker og lede dem bort fra det sande og det gode. Platon gik endda så vidt, at han i sit værk *Staten* legede med tanken om helt at forbyde kunsten fra den gode stat. Platons elev, Aristoteles, så imidlertid kunsten – særligt det dramatiske teater – som et sted for renselse. Mennesker kunne få afløb for raseri, sorg, jalousi og andre følelser gennem teaterforestillinger. Aristoteles kaldte dette for Katharsis. Det er uklart, om det primært var publikum, eller om det også gjaldt de optrædende, men sikkert er det, at Katharsis siden har været et omdrejningspunkt i synet på kunsten, særligt teatret.

- Var Platons bekymring om at løgn skulle bandlyses fra staten berettiget? Hvordan er det aktuelt i dag?
- Hvilken rolle spiller Katharsis for forestillingen *I Føling* og for filmen *Krigsdans*?

PR-foto fra Det Kongelige Teaters reklame for forestillingen *I Føling*

Bertolt Brecht og Verfremdungseffekten

I forlængelse af Karthasis er det oplagt at inddrage den tyske kulturtænkert Bertholt Brechts arbejdsmetode fra det episke teater: *Verfremdungseffekten*. Brecht ville vække en kritisk bevidsthed hos den tyske mellemkrigstids befolkning, og han brugte teatret og kunsten som våben. Verfremdungseffekten blev iværksat som fremmedgørende afbrydelser af teaterforestillingen iscenesat af skuespillerne selv. Det skete fx ved at skuespillerne pludselig henvendte sig direkte til publikum og derved brød teaterforestillingens rum og tid for at pege på, at det hele var fiktion, altså en digtet fortælling. Målet for Brecht var at afspore det Tredje Riges selviscenesættelse og vække til modstand mod Hitler.

- Kender eleverne Verfremdungseffekten fra film eller TV-serier?
- Gør *Krigsdans* eller *I Føling* brug af Karthasis eller Verfremdungseffekten?
- Lav evt. en øvelse med eleverne, hvor de skal producere en kortfilm med brug af Verfremdungseffekt.

Sigmund Freud og kunst som terapi

Med vinklen 'kunst som heling' er det relevant at inddrage psykoanalytikeren Sigmund Freuds samtalerterapi. Hvilken rolle spiller det for de tre Afghanistanveteraner (særligt Jesper), at de fortæller og genoplever deres traumer i kunstens rum. Hvordan ville Freud forholde sig til, at Jesper fortæller, at han 'aldrig er kommet hjem fra Afghanistan'?

I forlængelse af Freud og begrebet Karthasis har flere teoretikere foreslået kunsten som et rum, hvor man kan genopleve traumer inden for et sikkert isoleret univers – præcis som det er tilfældet med *Krigsdans*.

- Diskutér hvorvidt *I Føling* var et terapeutisk projekt.
- Skriv og opfør selv (eleverne) en scene, der tager udgangspunkt med ubearbejdede følelser.

Framegrab fra *Krigsdans*

Theodor W. Adorno og problemet med at 'repræsentere det urepræsenterbare'

Efter 2. Verdenskrig skrev den tyske kulturteoretiker Theodor W. Adorno den berømte sætning 'Nach Auschwitz ein Gedicht zu schreiben ist barbarisch'. Adorno argumenterede for, at et digt (eller kunstværk) aldrig kunne repræsentere (gen-præsentere, altså gengive på ordentlig facon) de uhyrligheder, der var foregået i Auschwitz. På den anden side ville det være en hån at skrive digte om forelskelser eller fædrelandet efter Auschwitz, da det eneste man burde beskæftige sig med var netop masseudryddelserne. Dette paradoks sad dybt i efterkrigskunstnerne, og det var blandt andet med til at forme postmodernismens strømninger som pop art (overfladedyrkelse), den altoverskyggende ide om 'den store fortællings død' og det stærke fokus på at afsøge det emancipatoriske (frigørende) potentiale i kunsten (fx fortælle minoriteters historier og dermed anerkende dem som nogle, der er værd at beskæftige sig med og lytte til).

Hvorvidt visse hændelser og fænomener er umulige at gengive i al sin gru kan diskuteres. En genre, der vandt indpas, blev vidneskildringer, hvor man kom uden om tanken om at repræsentere noget i sin helhed, men i stedet dyrkede de mange små historier.

- Diskutér i forlængelse heraf hvad Lollike og Brobakke vil fortælle med deres arbejde: er det den store fortælling om Afghanistan, eller nogle enkelte vidners personlige beretning.
- Er der et emancipatorisk potentiale i forestillingen? Hvilket? Hvem frigøres?
- Bliver de tre Afghanistanveteraners oplevelser re-præsenteret på en god måde? Uddyb hvordan med konkrete eksempler?

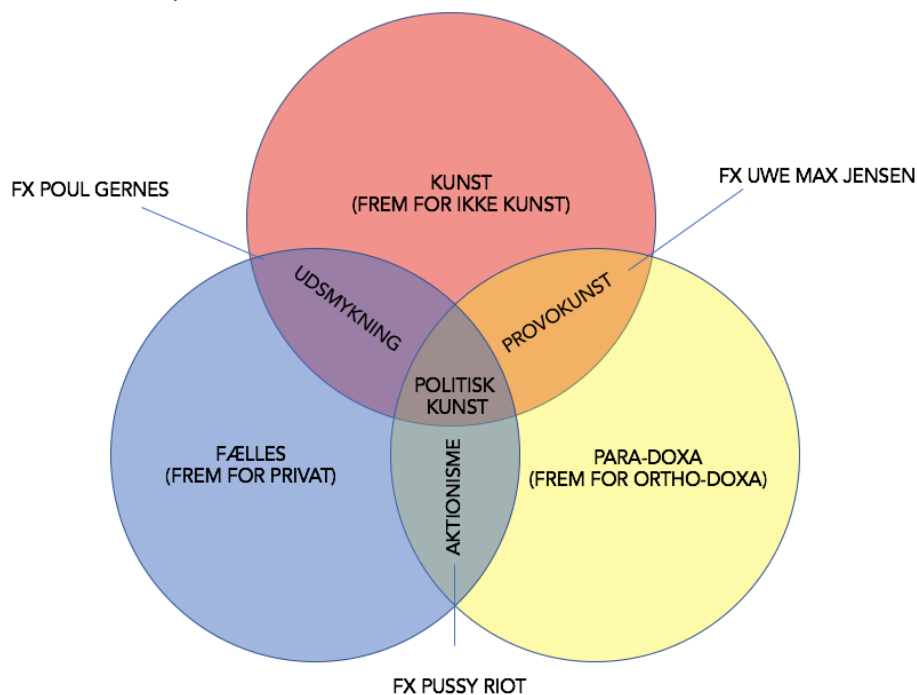
Framegrab fra Krigsdans

Krigsdans som politisk kunst

Sidst kan man se på Krigsdans som et stykke politisk kunst. Her er det relevant at spørge til, hvad politisk kunst er for en størrelse. Den franske tænker Jacques Rancière er kommet med et bud, der spiller fint sammen med de begreber, som man arbejder med i samfundsfag på STX (Pierre Bourdieus begreber felt og doxa).

1. Politisk kunst kræver, at man har med kunst at gøre (her kan man diskutere hvad kunst er med inddragelse af fx institutionsteorien ved George Dickie overfor parameterteorien af David Favrholt).
2. Dernæst kræver det, at man har med et kunstværk at gøre, som vil fortælle om noget fælles, frem for personligt (aktivisten Rosa Parks nægtede at rejse sig for en hvid mand i bussen, fordi det grundlæggende var uretfærdigt, ikke fordi hun var træt i benene, ligesom punkgruppen Pussy Riot kæmper mod det russiske system på vegne af en undertrykt befolkning og ikke bare vil spille punkmusik i kirker for deres egen skyld).
3. Sidst kræver det - ifølge Rancière – at kunstværket bryder med normerne inden for det felt, det arbejder med. Med den franske sociolog, Pierre Bourdieu, som alle stx-elever gennemgår i samfundsfag, kan man sige, at man skal bryde med et felts doxa: altså med den forventede opførsel i et givent felt. Kunstværket skal altså optræde paradoksalt (paradoxa) frem for ortodoksalt (ortho-doxa).

Man kan stille modellen op således:

- Vurdér om *I Føling* og/eller *Krigsdans* kan betragtes som politisk kunst. Det er aldrig eksakt videnskab, men bygger på vurderinger, så argumentér for din holdning.
- Find eksempler på de 4 typer kunst, der opstilles i modellen: udsmykning, provokunst, politiske aktioner og politisk kunst
- Diskutér hvad det kræver for at noget angår fællesskabet. Er det op til kunstneren selv, eller kræver det anerkendelse fra samfundsaktører.
- Lav jeres eget politiske kunstværk ud fra modellen.